

СЪДЕБНА ВЛАСТ
НАРЪЧНИК
В ПОМОЩ НА ГРАЖДАНИТЕ

ОБЩЕСТВЕН ПОСРЕДНИК
ОБЩИНА БАТАК - 2010 г.

С Ъ Д Е Б Н А В Л А С Т

Съдебната власт е държавна власт, която осъществява правосъдието в Република България. Съдебната власт е независима.

Правосъдието защитава правата и законните интереси на гражданите, юридическите лица и държавата. Правосъдието се осъществява в името на народа.

СТРУКТУРА НА СЪДИЛИЩАТА В РЪБЪЛГАРИЯ

Съдилищата в Република България

- ▶ районни,
- ▶ окръжни,
- ▶ административни,
- ▶ военни,
- ▶ апелативни,
- ▶ Върховен административен съд,
- ▶ Върховен касационен съд,

1. Районните, окръжните, административните и военните съдилища разглеждат определените със закон дела като първа инстанция.

2. Окръжните съдилища разглеждат като втора инстанция обжалваните актове по дела на районните съдилища, както и други дела, възложени им със закон.

3. Административните съдилища разглеждат определените със закон административни дела като първа или касационна инстанция.

4. Апелативните съдилища разглеждат обжалваните актове по дела на окръжните съдилища само като втора инстанция, както и други дела възложени им по закон.

5. Върховният касационен съд осъществява върховен съдебен надзор за точно и еднакво прилагане на законите от всички съдилища.

6. Върховният административен съд осъществява върховен съдебен надзор за точно и еднакво прилагане на законите в административното правораздаване и се произнася по спорове за законосъобразността на подзаконови нормативни актове.

РАЙОНЕН СЪД

Районният съд е основен първоинстанционен съд. На него са подсъдни всички дела освен тези, които са подсъдни на окръжния съд като първа инстанция.

ОКРЪЖЕН СЪД

На Окръжния съд след първа инстанция са подсъдни:

- ▶ исковете за установяване или оспорване на произход, за прекратяване на осиновяване, за поставяне под запрещение или за отменянето му;
- ▶ исковете за собственост и други вещни права върху имот с цена над 50 000 лв.;
- ▶ исковете по граждански и търговски дела с цена на иска над 25 000 лв., с изключение на исковете за издръжка, за трудови спорове и за вземания по актове за начет;
- ▶ исковете за установяване на недопустимост или нищожност на вписване, както и за несъществуване на вписано обстоятелство, когато това е предвидено в закон;
- ▶ исковете, които по други закони подлежат на разглеждане от окръжния съд.

Окръжният съд разглежда като въззивна инстанция дела, образувани по жалби и протести срещу съдебни актове на районните съдилища.

А Д М И Н И С Т Р А Т И В Е Н С Ъ Д

На административния съд са подсъдни всички административни дела, освен тези, които в закон са посочени като подсъдни на Върховния административен съд.

Административните съдилища разглеждат всички дела по искания за:

- ▶ Издаване, изменение, обмяна или обявяване на нищожност на административни актове;
- ▶ Обявяване на нищожност или унищожаване на споразумения по Административно-процесуалния кодекс;
- ▶ Защита срещу неоснователни действия и бездействия на администрацията;
 - ▶ Защита срещу незаконно принудително изпълнение;
 - ▶ Обезщетения за вреди от принудително изпълнение;
 - ▶ Обявяване на нищожност, обезсилване или отмяна на решения, постановени от административните съдилища;
 - ▶ Установяване неистинността на административни актове.

В О Е Н Н И С Ъ Д И Л И Щ А

На военните съдилища са подсъдни делата за престъпления, извършени от:

- ▶ Веннослужещи по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България;
- ▶ Генерали, офицери и лица т сержантския и редовия състав от други министерства и ведомства;
- ▶ Резервистите при участие в учебно-мобилизационни мероприятия или при изпълнение на активна служба в постоянния резерв;
- ▶ Сътрудници на органите на ведомствата по т.1 и 2 при или по повод изпълнение на възложените им задачи;
- ▶ Гражданските лица на служба в Министерството на отбраната, в Българската армия и в структурите на подчинение на министъра на отбраната, в Министерството на вътрешните работи, в Националната служба за охрана и в Националната разузнавателна служба при или по повод изпълнение на службата им.

На военните съдилища са подсъдни и делата за престъпления, в осъществяването на които са участвали и граждански лица.

Делата, решени т военните съдилища, се разглеждат като въззивна инстанция от Военно-апелативния съд, а като касационна инстанция – от Върховния касационен съд, който разглежда и предложенията за възобновяване на наказателните дела на военните съдилища.

А П Е Л А Т И В Е Н С Ъ Д

Апелативният съд разглежда делата, образувани по жалби и протести срещу първоинстанционните актове на окръжните съдилища в неговия съдебен район.

В Ъ Р Х О В Е Н К А С А Ц И О Н Е Н С Ъ Д

Върховният касационен съд е висшата съдебна инстанция по наказателни и граждански дела. Той осъществява върховен съдебен надзор за точно и еднаква

прилагане на законите от всички съдилища по посочените дела. Неговата юрисдикция се разпростира върху цялата територия на Република България. Седалището на Върховния касационен съд е в София.

ВЪРХОВЕН АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД

Върховният административен съд е висшата съдебна инстанция в административното правораздаване за осъществяване на върховен съдебен надзор за точно и еднакво прилагане на законите. Неговата юрисдикция се разпростира върху цялата територия на Република България. Седалището на Върховния административен съд е в София.

ГРАЖДАНСКО ПРОИЗВОДСТВО ПОДСЪДНОСТ

Искът се предявява пред съда, в района на който е постоянният адрес или седалището на ответника.

Искове срещу малолетни или поставени под пълно запрещение се предявяват пред съда по постоянния адрес на техния законен представител.

Иск срещу лице с неизвестен адрес се предявява пред съда по постоянния адрес на неговия пълномощник или представител, а ако няма такъв – по постоянния адрес на ищеца. Тези правила се прилагат и към ответник, който не живее в пределите на Република България на постоянния си адрес. Ако и ищецът няма постоянен адрес в Република България, искът се предявява пред надлежния съд в София.

Искове срещу държавни учреждения и юридически лица се предявяват пред съда, в чийто район се намира тяхното управление или седалище. По спорове, възникнали от преки отношения с техни подразделения или клонове, исковите могат да се предявяват и по тяхното местонахождение.

Искове срещу държавата се предявяват пред съд, в чийто район е възникнало спорното правоотношение, освен в случаите по чл.109 и 110 от ГПК. Когато то е възникнало в чужбина, искът се предявява пред надлежния съд в София.

Исковите за вещни права върху недвижим имот, за делба на съсобствен недвижим имот, за граници и за защита на нарушено владение върху недвижим имот се предявяват по мястото, където се намира имотът. По местонахождението на имота се предявяват и искове за сключване на окончателен договор за учредяване и прехвърляне на вещни права върху недвижим имот, както и за разваляне, унищожаване и обявяване нищожност на договори за вещни права върху недвижим имот.

Исковите за наследство, за унищожаване или намаление на завещания, за делба на наследство и за унищожаване на доброволна делба се предявяват по мястото, където е открито наследството. Ако наследодателят е български гражданин, но наследството е открито в чужбина, исковите по ал.1 може да се предявяват по последния му постоянен адрес в Република България или пред съда, в района на който се намират неговите имоти.

Иск за парични вземания на договорно основание може да се предявява и по настоящия адрес на ответника.

Иск за издръжка може да се предявява и по постоянния адрес на ищеца.

Иск на потребител може да бъде предявяван и по неговия настоящ или постоянен адрес.

Работникът може да предявява иск срещу работодателя си и по мястото, където той обичайно полага своя труд.

Иск за вреди от непозволено увреждане може да се предяви и по местоизвършването на деянието.

Иск срещу ответници от различни съдебни райони или имот, който се намира в различни съдебни райони, се предявява по избор на ищеца в съда на един от тези райони.

ПРЕДЯВЯВАНЕ НА ИСК

Видове искове

Всеки може да предяви иск, за да възстанови правото си, когато то е нарушено, или за да установи съществуването или несъществуването на едно правно отношение или на едно право, когато има интерес от това.

Може да се предяви иск за осъждане на ответника да изпълни повтарящи се задължения, дори тяхната изискуемост да настъпва след постановяване на решението.

Иск за установяване на престъпно обстоятелство т значение за едно гражданско правоотношение или за отмяна на влязло в сила решение се допуска в случаите, когато наказателно преследване не може да бъде възбудено или е прекратено на някое от основанията по чл.24, ал.1, т.2 – 5 или е спряно на някое от основанията по чл.25, т.2 или чл.26 т Наказателно-процесуалния кодекс, и в случаите, когато извършителят на деянието е останало неоткрит.

Предявяване на иска

Искът е предявен с постъпването на исковата молба в съда.

Съдържание на исковата молба

Исковата молба трябва да бъде написана на български език и да съдържа:

1. посочване на съда;
2. името и адреса на ищеца и ответника, на техните законни представители или пълномощници, ако имат такива, както и единния граждански номер на ищеца и номера на факса и телекса, ако има такива;
3. цената на иска, когато той е оценяем;
4. изложение на обстоятелствата, на които се основава искът;
5. в какво се състои искането;
6. подпис на лицето, което подава молбата.

В исковата молба ищецът е длъжен да посочи доказателствата и конкретните обстоятелства, които ще доказва с тях, и да представи заедно с нея всички писмени доказателства.

Ако подателят на молбата не знае или не може да я подпише, тя се подписва от лицето, на което той е възложил това, като се посочва причината, поради която сам не е подписал.

Към исковата молба се представят:

1. пълномощно, когато молбата се подава от пълномощник;

2. документ за внесените държавни такси и разноски, когато такива се дължат;
3. преписи от исковата молба и от приложенията към нея според броя на ответниците.

ПРАВНА ПОМОЩ

Правната помощ се състои в осигуряване на безплатна адвокатска защита. Молбата за правна помощ се подава в писмена форма до съда, пред който делото е висящо

В определението, с което се уважава молбата, съдът посочва вида и обема на предоставяната правна помощ.

Определението за предоставяне на правна помощ има действие от подаването на молбата, освен ако съдът прецени за необходимо да изслуша страната за изясняване на всички обстоятелства.

Определението се постановява в закрито заседание, освен ако съдът прецени за необходимо да изслуша страната за изясняване на всички обстоятелства.

Определението, с което се отказва правна помощ, подлежи на обжалване с частна жалба.

Определението на съда по частна жалба е окончателно.

Прекратяване на правната помощ

Правната помощ се прекратява:

1. при промяна на обстоятелствата, поради които е предоставена;
2. със смъртта на физическото лице, на което е предоставена;

Съдът служебно или по искане на страна или на назначения служебен адвокат постановява прекратяване изцяло или частично на предоставената правна помощ, считано от момента на настъпване на промяна в обстоятелствата, обусловили предоставянето и.

Лишаване от правна помощ

Съдът служебно или по искане на страна или на назначения служебен адвокат лишава страната от правна помощ изцяло или частично, ако се установи, че условията за нейното предоставяне не са съществували изобщо или отчасти.

Последици от прекратяването и лишаването от правна помощ

Назначеният служебен адвокат упражнява правомощията си до влизането в сила на определението за прекратяване или за лишаване от правна помощ, ако това е необходимо за предпазване на неблагоприятни правни последици.

От постановяването до влизането в сила на определението за прекратяване или лишаване от правна помощ се прекъсват сроковете за обжалване, след което започват да текат отново.

Напътване на страните за правна помощ

Съдът информира страните за техните законни права и задължения във връзка с правната помощ, както и за правните последици при неизпълнение на задълженията им.

НАКАЗАТЕЛНО ПРОИЗВОДСТВО

Задължение за образуване на наказателно производство

Когато са налице условията, предвидени в този кодекс, компетентният държавен орган е длъжен да образува наказателно производство.

В предвидените в този кодекс случаи наказателното производство се счита за образувано с първото действие, с което започва разследването.

Основания, които изключват образуване на наказателно производство, и основания за прекратяването му

Не се образува наказателно производство, а образуваното се прекратява, когато:

1. деянието не представлява престъпление;
2. деецът не носи наказателна отговорност поради амнистия;
3. наказателната отговорност е погасена поради изтичане на предвидената в закона давност;
4. деецът е починал;
5. след извършване на престъплението деецът е изпаднал в продължително разстройство на съзнанието, което изключва вменяемостта;
6. спрямо същото лице за същото престъпление има незавършено наказателно производство, влязла в сила присъда, постановление или влязла в сила определение или разпореждане за прекратяване на делото;
7. в предвидените в особената част на Наказателния кодекс случаи по дела от бщ характер липсва тъжба от пострадалия до прокурора;
8. деецът се освобождава от наказателна отговорност с прилагане на възпитателни мерки;
9. в предвидените в особената част на Наказателния кодекс случаи пострадалият или ощетеното юридическо лице до започване на съдебното следствие пред първоинстанционния съд направи искане за прекратяване на наказателното производство;
10. по отношение на лицето е допуснат трансфер на наказателно производство в друга държава;
11. деецът е лице, действало като служител под прикритие в рамките на правомощията му по закон.

Производството по дела от общ характер се прекратява и когато съдът одобри споразумение за решаване на делото.

Не се образува наказателно производство за престъпление, което се преследва по тъжба на пострадалия, а образуваното се прекратява и когато:

1. липсва тъжба;
2. тъжбата не отговаря на условията, посочени в чл.81 от НПК;
3. пострадалият и деецът са се помирили, освен ако деецът не е изпълнил условията на помириенето без уважителни причини;
4. частният тъжител оттегли тъжбата си;
5. частният тъжител не е намерен на посочения от него адрес или не се яви в съдебното заседание на първоинстанционния съд без уважителни причини; тази разпоредба не се прилага, ако вместо частният тъжител се яви негов повереник.

Подсъдност

На районния съд са подсъдни всички наказателни дела освен подсъдните на окръжния съд.

Подсъдност по местоизвършване на престъплението

Делото е подсъдно на съда, в чийто район е извършено престъплението.

Когато престъплението е започнало в района на един съд, а е продължило в района на друг, делото е подсъдно на съда, в района на който престъплението е довършено.

Когато не може да се определи мястото, където е извършено престъплението, или обвинението е за няколко престъпления, извършени в района на различни съдилища, делото е подсъдно на съда, в чийто район е завършено досъдебното производство.

Подсъдност на престъпления, извършени в чужбина

Делата за престъпления, извършени в чужбина, са подсъдни:

1. на съда по местоживее на лицето, ако е български гражданин, а ако няма местоживее в страната – на съда, в района на който е завършено досъдебното производство;
2. на софийските съдилища, ако лицето е чужденец.

Когато престъплението е извършено на български кораб или самолет извън пределите на страната, делото е подсъдно на съда, в чийто район се намира пристанището или летището, към което се числи корабът или самолетът.

Делата за престъпления, извършени от военнослужещи от въоръжените сили и от служещи в Министерството на вътрешните работи, които участват в международни военни или полицейски мисии в чужбина, са подсъдни на Софийския военен съд .

Подсъдност при няколко престъпления, извършени от едно и също лице

Когато срещу едно и също лице е повдигнато обвинение за няколко престъпления, подсъдни на различни по степен съдилища, делото за всички престъпления е подсъдно на по-горния съд, а когато съдилищата са от еднаква степен – на съда, на който е подсъдно делото за най-тежкото престъпление.

Подсъдност при определяне на общо наказание по няколко присъди

Когато трябва да се определя общо наказание за няколко престъпления, за които има влезли в сила присъди, постановени от различни съдилища, компетентен е съдът, който е постановил присъдата, която последна е влязла в сила.

Когато по една или повече от присъдите подсъдимият е бил освободен от изтърпяване на наказанието по реда на чл.64, ал.1 или на чл.66 от Наказателния кодекс, съдът, който определя общото наказание, решава и въпроса за изтърпяването му.

Подсъдност при съучастие

Когато няколко лица са обвинени, че са извършили в съучастие едно или няколко престъпления и един от съучастниците подлежи на съдене от по-горен съд, делото е подсъдно на по-горния съд.

Подсъдност при връзка между дела

Когато две или повече дела за различни престъпления срещу различни лица имат връзка помежду си, те се обединяват, ако правилното им изясняване налага това.

Когато някое от делата е подсъдно на по-горен съд, обединеното дело се разглежда от него, а когато делата са подсъдни на съдилища от еднаква степен – от съда, на който е подсъдно делото за най-тежко престъпление.

Съдът може да обедини две или повече дела за различни престъпления срещу един и същ подсъдим, когато по никое от тях не е започнало съдебното следствие. Когато някое от делата е подсъдно на по-горен съд, делото се разглежда от него.

Прокурор

Прокурорът повдига и поддържа обвинението за престъпления от общ характер.

Прокурорът:

1. ръководи разследването и осъществява постоянен надзор за законосъобразното му и своевременно провеждане като наблюдаващ прокурор;
2. може да извършва разследване или отделни действия по разследването и други процесуални действия;
3. участва в съдебното производство като държавен обвинител;
4. взема мерки за отстраняване на допуснати закононарушения по реда, установен в този кодекс, и упражнява надзор за законност при изпълнение на принудителните мерки.

По-горестоящият по длъжност прокурор и прокурорът от по-горестоящата прокуратура може писмено да отмени или измени постановленията на непосредствено подчинените му прокурори. Неговите писмени указания са задължителни за тях. В тези случаи той може и сам да извърши необходимите действия по разследването и други процесуални действия.

Главният прокурор на Република България осъществява надзор за законност и методическо ръководство върху дейността на всички прокурори.

Разследващи органи

Разследващи органи са:

1. следователите;
2. служителите от Министерството на вътрешните работи, назначени на длъжност «разследващ полицаи».

Разследващите органи действат под ръководството и надзора на прокурор.

Обвиняем

Обвиняем е лицето, което е привлечено в това качество при условията и по реда, предвиден в този кодекс.

Обвиняемият има следните права:

- ▶ да научи за какво престъпление е привлечен в това качество и въз основа на какви доказателства;
- ▶ да дава или да откаже да дава обяснения по обвинението;
- ▶ да се запознае с делото, включително и с информацията, получена чрез използване на специални разузнавателни средства, и да прави необходимите извлечения;
- ▶ да представя доказателства;
- ▶ да участва в наказателното производство;
- ▶ да прави искания, бележки и възражения;
- ▶ да се изказва последен;
- ▶ да обжалва актовете, които накърняват неговите права и законни интереси;

- ▶ да има защитник.

Обвиняемият има право защитникът му да участва при извършване на действия по разследването и други процесуални действия с негово участие, освен когато изрично се откаже от това право. Подсъдимият има право и на последна дума.

Пострадал

Пострадал е лицет, което е претърпяло имуществени или неимуществени вреди от престъплението.

При смърт на лицето това право преминава върху неговите наследници.

В досъдебното производство пострадалият има следните права:

- ▶ да бъде уведомен за правата си в наказателното производство;
- ▶ да получи защита за своята сигурност и тази на близките си;
- ▶ да бъде информиран за хода на наказателното производство;
- ▶ да участва в производството съгласно установеното в законодателството;
- ▶ да обжалва актовете, които водят до прекратяване или спиране на наказателното производство;
- ▶ да има повереник.

Правата на пострадалия възникват, ако той изрично поиска да участва в досъдебното производство и посочи адрес в страната.

Частен обвинител

Пострадалият, претърпял имуществени или неимуществени вреди от престъпление, което се преследва по общия ред, има право да участва в съдебното производство като частен обвинител. След смъртта на лицето това прави преминава върху неговите наследници.

Частен тъжител

Пострадалият от престъпление, което се преследва по тъжба на пострадалия, може да повдига и да поддържа обвинение пред съда като частен тъжител. След смъртта на лицето това право преминава върху неговите наследници.

Граждански ищец

Пострадалият или неговите наследници, както и юридическите лица, които са претърпели вреди от престъплението, могат да предявят в съдебното производство граждански иск за обезщетение на вредите и да се установят като граждански ищци.

Гражданският иск не може да се предявява в съдебното производство, когато е предявен по реда на Гражданския процесуален кодекс.

Граждански ответник

Лицата, срещу които е предявен граждански иск, с изключение на подсъдимия, участват в съдебното производство като граждански ответници.

Гражданският ответник има следните права: да участва в съдебното производство; да прави искания, бележки и възражения и да обжалва актовете на съда, които накърняват неговите права и законни интереси.

Защитник

Защитник на обвиняемия може да бъде лице, което упражнява адвокатска професия.

Защитник може да бъде и съпругът, възходящ или низходящ роднина на обвиняемия.

Не може да бъде защитник:

Не може да бъде защитник:

1. който е бил да е защитник и на друг обвиняем и защитата на единия противоречи на защитата на другия;
2. който е представлявал или е давал съвети на друг обвиняем, ако защитата, която му се възлага, противоречи на защитата на другия обвиняем;
3. който е представлявал или е давал съвети на противната страна;
4. който е участвал в производството в друго процесуално качество;
5. който е съпруг, роднина по права линия без ограничение, по сребрена линия до четвърта степен или по сватовство до трета степен на съдия, съдебен заседател, прокурор, или разследващ орган по делото.

Задължително участие на защитник

Участието на защитник в наказателното производство е задължително, когато:

1. обвиняемият е непълнолетен;
2. обвиняемият страда от физически или психически недостатъци, които му пречат да се защитава сам;
3. делото е за престъпление, за което се предвижда лишаване от свобода не по-малко от десет години или друго по-тежко наказание;
4. обвиняемият не владее български език;
5. интересите на обвиняемите са противоречиви и един от тях има защитник;
6. е направено искане по чл.64 или обвиняемият е задържан;
7. производството е пред Върховния касационен съд;
8. делото се разглежда в отсъствието на обвиняемия;
9. Обвиняемият е в състояние да заплати адвокатско възнаграждение, желае да има защитник и интересите на правосъдието изискват това.

Когато участието на защитник е задължително, съответният орган назначава за защитник адвокат.

Назначеният защитник се отстранява от наказателното производство, ако обвиняемият упълномощи друг защитник.

Повереник

Частният обвинител, частният тъжител, гражданският ищец и гражданският ответник могат да упълномощават повереник.

Когато частният обвинител, частният тъжител, гражданският ищец или гражданският ответник представи доказателства, че не е в състояние да заплати адвокатско възнаграждение, желае да има повереник и интересите на правосъдието изискват това, съдът, който разглежда делото като първа инстанция, му назначава повереник.

Особен представител

Когато интересите на малолетния или непълнолетния пострадал и неговия родител, настойник или попечител са противоречиви, съответният орган му назначава особен представител-адвокат.

Особен представител-адвокат, се назначава и на пострадалия, когато той е недееспособен или ограничено дееспособен и интересите му противоречат на интересите на неговия настойник или попечител.

Особеният представител – адвокат, се назначава и на пострадалия, когато той е недееспособен и интересите му противоречат на интересите на неговия настойник или попечител.

Особеният представител участва в наказателното производство като повереник.

ДОСЪДЕБНО ПРОИЗВОДСТВО

Досъдебно производство се провежда по дела от общ характер.

Досъдебното производство включва разследване и действия на прокурора след приключване на разследването.

Органи на досъдебното производство са прокурорът и разследващите органи.

СЪДЕБНО ПРОИЗВОДСТВО

Производството пред първата инстанция се образува:

1. по обвинителен акт и
2. по тѣжба на пострадалия от престъплението – с разпореждане на председателя на съда.

Обвинителният акт и тѣжбата се представят в съда с толкова преписи, колкото са обвиняемите:

1. прокурорът;
2. подсъдимият и защитникът;
3. частният тѣжител и частният обвинител;
4. гражданският ищец и гражданският ответник.